

Sumqayıt hadisələri erməni ssenarisi idi

Sumqayıt hadisələrindən 26 il keçir. 1988-ci il fevralın 27—28-də Sumqayıtda erməni millətçiləri xaricdə yaşayış həvadalarının dəstəyi ilə qanlı cinayətlər törətmışdır. Bu hadisə neticəsində Sumqayıtda müxtəlif millətlərdən olan 32 adam, o cümlədən 26 erməni həlak olmuş, 400-dən çox insan bədən xəsarəti almış, 200-dən çox mənzil talan edilmiş, 50-dən artıq mədəni-məişət obyekti dağdırılmış, 40-dan çox avtoməşin sindirilmiş və qismən yandırılmış, şəhərə o vaxtki qiymətlərlə 10 milyon Amerika dolları məbləğində maddi ziyan vurulmuşdur. Hadisəni törətməkdə başlıca məqsəd erməni şovinistlərinin azərbaycanlıları başkəsən, quldur və qaniçən bir millət kimi dünya ictimaiyyətinə təqdim etməsi idi.

Bu iğtişaşları araştırma üçün SSRİ Baş Prokurorluğu tərəfindən xüsusi cinayet işi açılmış, 444 nəfər adam məhkəmə qarşısında cavab vermiş, onlardan 400 nəfəri 10—15 sutka təcridxanalarда saxlanılmış, bir neçəsi uzunmüddətli həbs cəzasına, bir nəfəri—Əhməd İman oğlu Əhmədov isə ən yüksək cəzaya—ölüm cəzasına məhkum olunmuş və bu hökm tez-tələsik yerine yetirilmişdir. Bəs, niyə ermənilər öz təxribatları üçün Sumqayıti seçdilər? Cavab məlumdur: məqsəd ölkəmiz əleyhinə güclü ideoloji mübarizə aparmaq, habelə soydaşlarımızın indiki Ermənistandan zorla qovulmalarının səbəblərini ört-basdır etmək idi. Onlar belə bir ssenarini beynəlxalq aləmə çatdırıb, mirdik, xarici aləmdən təcrid olunmuşduq.

Azərbaycanın digər bölgələrində baş verən iğtişaşlar da «Krunk» erməni təşkilatının gizli dəstəyi ilə hazırlanmış məxfi əməliyyatlarnın tərkib hissəsi idi. Sov.İKP MK-nın birinci katibi M. Qorbaçovun, akademik Aqanbekya-

nın, digər yüksək vəzifəli ermənilərin, habelə SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsi əməkdaşlarının da bu işdə xüsusi rolu vardi.

Sumqayıtda baş verən hadisələr planlı şəkildə aparılmışdı. Proseslər göstərir ki, cinayət halları şəhərdəki xüsusi xidmət təşkilatları və erməni tərəfindən idarə edilmişdir. Hadisələrin Moskvadan göndərilmiş yüksək səlahiyətli şəxslərin gözü qarışında törədilməsi onların hər şeydən məlumatlı olduğunu söyləməyə əsas verirdi.

Bir məsələni də qeyd etmək lazımdır ki, ermənilər təxribat törətməkdə Sumqayıti seçməkdə yanılmamışdır. Çünkü 300 minə yaxın əhalisi olan Sumqayıtda yaşayanların əksəriyyəti gəncər idilər. Onları daha tez təxribata çəkmək mümkün idi.

Milliyyətcə erməni olan, 2 dəfə məhkum edilib qatı cinayətkar kimi 9 il hebsədə yatmış Eduard Qriqoryan Sumqayıt hadisələrinin əsas icraçısı idi. O, «Krunk»un fəal üzvü idi. Ona verilmiş xüsusi siyahı əsasında «Krunk» cəmiyyətinə üzv yazılmayan və üzvlük haqqı ödəməkdən imtina edən, ermənilər məhv edildilər. Əsl qatil E. Qriqoryan 12 il müddətində azadlıqdan məhrum edilmişdir. Ermənilər bütün dünyaya car cəkərək şüvən qopardılar ki, azərbaycanlıları bir dövlətdə yasaq məmkün deyil və tələm-tələsik Xan kəndində «Sumqayıt genosidi» abidəsini ucaldılar.

Ümümmilli lider Heydər Əliyevin 1993-cü ildə xalqın təkiddi tələbi ilə hakimiyətə qayğılarından sonra bir sıra məsələlərlə yanaşı, Sumqayıt hadisələrinə də aydınlıq gətirildi və onun başvermə səbəbləri araşdırıldı.

A. CƏLAЛОĞLU.

Ana dilim şirindir

İnsanlar fikirlərini bir -birine çatdırmaq, bir-biri ilə elaqə saxlamaq üçün dildən istifadə edirlər. İnsanın bütün həyatı dillə bağlıdır. O, ləp balaca vaxtından ətrafdakları eşidə-eşidə dil açmağa başlayır. Hələ heç əməllibaşlı danışa bilmədiyi zamanlarda da ana laylasındaki şirinliyi, doğmaliyi hiss edir, nənesinin nağıllarındaki hər sözün ahəngini öz zehnинe hopdurmağa cəhd göstərir. Uşaq yavaş-yavaş böyüyür, məktəb illərinə qədəm qoyur. Müəllimin canlı söhbətləri, oxuduğu kitablar heç özü hiss etmədən onun nitqini gündən-güne zənginləşdirir, cılayılar.

Azərbaycan dili bizim ana dilimizdir. Azərbaycan dili qədim və zəngin bir tarixə malikdir. Bu dil dünya dilleri arasında ən kamil dillərdən biridir. Görkəmli yazılıcımız Cəlil Məmmədquluzadə yazırı:

«Məndən soruşalar ki, dövlətdən, naz-neymətdən nəyim var? Qürur hissi ilə deyərdim: Bütün kainatı, yer üzünü təsvir və tərənnüm etməyə qadir sözüm, ana dilim var».

Azərbaycan dili Azərbaycan Respublikasının dövlət dilidir. Ölkəmizin bütün ictimai-siyasi həyatında bu dilənən geniş istifadə olunur.

Neçə ildir ki, YUNESKO-nun Baş Konfrasının 30-cu sessiyasının qərarı ilə dünyada 21 fevral Beynəlxalq Ana Dili Günü kimi qeyd edilir. BMT-nin dövlətlərəsi elm, təhsil və mədəniyyət qurumunun bu günü elan etməsinin öz tarixi var. 1952-ci ildə Pakistanın tərkibində olanda bir qrup banqladeş ziyalısı və tələbələr urdu dili ilə yanaşı benqal dilinin də dövlət dili səviyyəsinə qaldırılması uğrunda mübarizəyə qalxdılar. Bu mübarizədə 9 nəfərin şəhid olmasına baxmayaraq mübarizə milli-mənəvi haqqın qəlebəsi ilə nəticələndi. Həmin hadisə fevralın 21-nə təsadüf etdiyi üçün

YUNESKO bu günü Ümumdünya Ana Dili Günü elan etmişdir. Azərbaycan dilini mənimsemək, bu dildə səlis danişmaq, bu dili ana dili kimi duymaq və sevmək lazımdır. Öz dilini bilməyən, öz dilini sevməyən adam öz tarixini yaxşı bilməz: Xalqımızın ümummülli lideri Heydər Əliyev bu fikirləri döñə-döñə səsləndirmiştir. Ulu Öndər Azərbaycan dili və Azərbaycan əlifbası haqqında iki fərman imzalamışdır. 2001-ci il iyulun 18-də «Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmiləşdirilməsi haqqında» 2001-ci il avqustun 9-da “Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili gününün təsis edilməsi haqqında” ki fərمانlar Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi daha da inkişafi və təkmiləşdirilməsinə olan diqqət və qayığının ifadəsi kimi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ölkəmizdə 1 avqust Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili günü kimi qeyd edilməkdədir.

Ümummülli lider Heydər Əliyev bütün fəaliyyəti boyu Azərbaycan dilinin dövlət dilinə yalnız sözde deyil, əmələnən ənənəvi körpülər olması üçün əsl mübarizə aparmışdır. «Azərbaycan Respublikasının dövlət dili haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu 2002-ci il 30 sentyabrda qəbul edilmişdir.

Tarixdə dil haqqında görkəmli şəxslər qiymətli fikirlər söyləmiş, onun varlığını qorumaq üçün böyük zəhmət çəkmişlər. Hər kəs öz anasını, vətənini sevdiyi kimi ana dilini de sevməlidir. Gəlin bu gözəl dili, ana dilimizi qoruyaq. Bəxtiyar Vahabzadə ana dili haqqında belə yazır:

**Ana dili adlanır,
Bizim ilk dərsliyimiz.**
Brilyant MƏLİKOVA,
Qəbələ Rayon Tarix-Diyarşunaslıq
Muzeinin əməkdaşı.

Novruz gəlir, bahar gəlir...

İllərdir ki, xalqımız Novruz bayramını böyük məhəbbətlə qarşılıyor, yüksək ovqatla qeyd edir. Bu bayramın tarixi çox qədimdir. Hələ 12 min il bundan əvvəl yeni il şənliyi xatlanır, hörmətlə yad edilirdi. Lakin bu bayram indi bizdə Novruz bayramı ilə məşhur olur.

Ulularımız «Yeni il», «Təzə il» anlayışında kainatın dövr etməsini, hərəkətini və dövretməni də dəqiq hesablayıb, nəzərə alıblar: Novruza keçid günü gecə ilə gündüz bərabərəşir, yeni təzə ildən uzana-uzana gələn günlər dekabrdan qışalmağa başlayır, martın 21-də bərabər olur və il yenidən təzələnir.

Novruz bayramına qədər 4 müqəddəs çərşənbə olur.

—**Su çərşənbəsi.**
—**Od çərşənbəsi.**
—**Yel çərşənbəsi.**
—**Yer çərşənbəsi.**

Boz ayın birinci çərşənbəsi su çərşənbəsi adlanır. Su çərşənbəsində su oyanır, təmizlik, paklıq simvolu sayılan suya müqəddəslik kimi münasibət bəslənilir. İnsanlar bu müqəddəs gündə sübh tezdən axar suyun üstüne gedər, azar-bezarlarından qurtulmaq üçün su üstündən tullanar, əl üzərini yayar, saf sudan bir qurtum içərlər. Bu ilin ilaxır çərşənbəsinin ikincisi martın 1-nə düşür. El arasında ona «Od çərşənbəsi» deyilir. Hələ qədimdən xalqımızın Günəşə, Oda böyük inamı olub. Bu səbəbdən də odu qoruyub saxlamaq adət imiş. Ümumiyyətlə, türkəlli xalqlarda Günəşə, oda, atəşə inamın nəticəsidir ki, insanlar həmişə bir etiqada əməl ediblər.

Etiqada görə, Od çərşənbəsinin səhəri insanlar sübh tezdən durar, Günəşin doğmasını səbirsizliklə gözləyirdilər. Qədim dövrlərde hətta insanlar Günəşini salamlamaq üçün xüsusi nəgmələr oxuyar, tonqalları yandırıb etrafında dövrə vurur, sonra da o

tonqaldan hərə bir məşəl götürüb öz ocaqlarını alışdırmaq üçün evlərinə tələsərdi. Günəşin şəninə qoşulan nəğmələrdə də dərin bir inam əks olundur.

Novruzun üçüncü çərşənbə Yel və Külək çərşənbəsi adlanır. Yel çərşənbəsi əski etiqadılara görə bu çərşənbədə oyanan külək ərazi gəzir, oyanmış suyu, odu hərəkətə gətirir, yatmış torpağı qızdırır.

İlin son çərşənbəsi Yer çərşənbəsidir. Yer çərşənbəsi xalq arasında «İllaxır çərşənbə», «Torpaq çərşənbəsi» kimi də tanınır, Axır çərşənbə adamlar yoxluq və qılıqlan, çətinlik və mərhumiyətlərdən qurtarmaq üçün özündə daha böyük inam tapır. Axır çərşənbədə yeni əkilekər torpaq sahələrində və əkin yerlərində kütləvi şəkildə şənliliklə keçirilərdi.

Deyilənə görə, ilaxır çərşənbələrinin hər birinin qəribə qüdrəti var. Bu çərşənbələri eyni həvəslə, məhəbbətlə qarşılaşsaq da, süfrələrində də, mərasimlərində də müəyyən fərqlər var. Məsələn, Od çərşənbəsində açılan süfrə fərqli olmalıdır. Burada quru meyvələr, müxtəlif şirniyyatlar, su, süd mütləq qoyulmalıdır. Əlbəttə, bütün çərşənbələrdə süfrələrin şahı plovdur. Ümumiyyətlə, fərq qoymadan bu gönüümüzə qədər çətin və şərəflə bir yol keçərək gələn Novruz bayramını layiqincə qarşılamaq və qeyd etmək üçün onunla bağlı olan Çərşənbə axşamlarını eyni dərəcədə yüksək ovqatla keçirməliyik. Novruzun möcüzəsidir ki. özündən önce çərşənbələri təşrif bürüarəq bizi bu milli bayramımıza həftə hazırlaşmağa, onu şən, yüksək ovqatla qarşılamağa məcbur edir. Bu, həm də milli yaddaşımızdır.

Çərşənbə axşamlarınız mübarək olsun, əziz oxucularım! Ocağınızda od, evinizdən nur, süfrələrinizdə ruzi əskik olmasın.

Aslan CƏLİLOV.